

Minnesanteckningar

Forum för internationalisering 2010-02-04

Deltagare

Nina Dahlberg, CSN
Johan Nylander, CSN
Helen Dryler, Högskoleverket (punkt 4)
Gunnar Enequist, Högskoleverket
Lennart Ståhle, Högskoleverket (ordförande)
Anders Ahlstrand, Internationella programkontoret
Carina Hellgren, Internationella programkontoret
Fredrik Jonsson, Internationella programkontoret (praktikant)
Johanna Peyron, Justitiedepartementet
Anders Wirhed, Justitiedepartementet
Sten Alstander, Migrationsverket
Anita Engström, Migrationsverket
Camilla Ifvarsson, Riksrevisionen (punkt 2)
Christian Jonsson, Riksrevisionen (punkt 2)
Pernilla Jonsson, Riksrevisionen (punkt 2)
Inger Rydén-Bergendahl, Riksrevisionen (punkt 2)
Sofie Blombäck, SFS och Göteborgs universitet
Daniel Fredriksson, SFS och Uppsala universitet
Tomas Kjellqvist, Sida
Mari-Anne Roslund, STINT
Katarina Wiberg, STINT
Pam Fredman, SUHF och Göteborgs universitet
Bengt Karlsson, SUHF
Einar Lauritzen, SUHF och Uppsala universitet
Agneta Stark, SUHF och Högskolan Dalarna
Kurt Bratteby, Svenska institutet
Niklas Tranaeus, Svenska institutet
Pia Josephson, Tillväxtanalys
Carl-Peter Hedin, Utbildningsdepartementet
Mikaela Staaf, Utbildningsdepartementet
Pierre Bastin, Verket för högskoleservice
Tuula Kousmanen, Verket för högskoleservice

1. Inledning

Ordföranden *Lennart Ståhle* hälsade välkommen. Han konstaterade att den aviserade propositionen om studieavgifter inte hade presenterats ännu. Därför var det

den alternativa agendan (utsänd) som gällde för dagens möte. Lennart informerade också om den skrivelse om stipendier som tre myndighetschefer – cheferna för Högskoleverket, Internationella programkontoret och Svenska institutet – samt chefen för STINT lämnade till utbildningsdepartementet strax före jul. Skrivelsen togs fram som underlag för en uppvaktning hos högskole- och forskningsminister Tobias Krantz, men denne hade inte tid att ta emot chefsgruppen. Slutligen ställdes frågan om någon hade synpunkter på minnesanteckningarna från föregående möte. Inga synpunkter fanns.

2. Riksrevisionen: Gäststudenter i högre utbildning

Camilla Ifvarsson och Inger Rydén Bergendahl redogjorde för den revision man gjort av arbetet med gäststudenter, särskilt hanteringen av uppehållstillstånd. Revisionsfrågan var om regeringen, migrationsverket och lärosätena har tagit sitt ansvar för att uppehållstillstånd för studier används så som det är meningen att de skall användas. Man konstaterar bl.a. att det förekommer falska handlingar, felaktiga dokument m.m. men att det finns rutiner för att hantera problemen. Mer problematiskt är det ifråga om studenternas språkkunskaper, särskilt vid svenska utlandsmyndigheter. Flera av dessa uppger att det inte är tydligt hur de ska agera när de misstänker felaktigheter och de har heller inte tillgång till den registerinformation som myndigheter har i Sverige. Också gränspoliserna efterlyser riktlinjer för hur de ska agera när de misstänker att någon kommer in i landet med uppehållstillstånd för studier, men inte avser att studera. Likaså saknar lärosätena kunskap om hur de ska agera när de misstänker felaktigheter. Riksrevisionen konstaterar att för närvarande är det ingen som har ansvar att följa upp sådana misstankar. Den möjlighet som finns att återkalla ett uppehållstillstånd är därför betydelselös. Riksrevisionen påpekar också att den statistik som finns har så många felkällor att det inte går att dra säkra slutsatser om omfattningen av eventuellt fusk med uppehållstillstånd i Sverige.

Riksrevisionen konstaterar att de berörda myndigheterna behöver ökad tillgång till register för att kunna planera sitt arbete bättre. Vidare behöver den offentliga statistiken behöver ses över för att kunna tjäna sitt syfte. Utlandsmyndigheterna behöver få tydligare information om hur de kan agera för att göra bättre bedömningar av dem som söker uppehållstillstånd. Lärosätenas behöver för sin del utveckla rutiner på det aktuella området.

Diskussion och kommentarer

Pierre Bastin konstaterade att VHS redan idag för statistik över sökandetryck m.m. och distribuerar den till de utlandsmyndigheter som begär det. Bättre rutiner behövs dock för att kunna nå ut till utlandsmyndigheterna mera regelmässigt, när det gäller antal sökande och antagna, vilka länder de kommer från osv.

Agneta Stark påpekade att lärosätena inte har ansvar för att se till att människor inte kommer in i landet på orättfärdiga grunder. Hantering av falska meriter, det är lärosätenas ansvar, men inte uppehållstillstånden. Om studenterna inte deltar i undervisningen, inte gör sina tentamina m.m. medför det ingen rapporteringsskyldighet. Lärosätena vet heller inte vilka som fått uppehållstillstånd för studier, bara vilka de har antagit och vilka som faktiskt dyker upp. *Anita Engström* berättade att Migrationsverket, efter önskemål från lärosätena, skickar kopior på att beslut om uppehållstillstånd – såväl bifall som avslag – till lärosätena. *Camilla Ifvarsson* framhöll att Riksrevisionen inte har några direkta krav på rapportering från lärosätena, men man anser att studenterna bör få visa upp sina handlingar när de skriver in sig vid lärosätena. Uppdagas då falska handlingar m.m. bör lärosätena kontakta Migrationsverket så att de kan återkalla uppehållstillståndet. *Einar Lauritzen* påpekade att det finns en överenskommelse mellan Migrationsverket och lärosätena om att de senare meddelar när ett antagningsbeslut återkallas.

På en fråga svarade *Anita Engström* att prestationskraven för att få behålla sitt uppehållstillstånd bara är 15 poäng per termin under det första läsåret, men ökar sedan successivt. Gränserna är satta av Migrationsöverdomstolen. Kraven kan därmed vara lägre än för att få gå vidare i studierna, t.ex. från A-kurs till B-kurs. *Sofie Blombäck* undrade hur resonemangen om att eventuellt skärpa kraven för uppehållstillstånd går ihop med behovet att ge studenterna möjlighet att göra omtentamina. Hon menade att det är viktigt att inresande studenter inte får sämre förutsättningar än inhemska studenter.

Camilla Ifvarsson framhöll att man måste skilja på Migrationsverkets och utlandsmyndigheternas ansvar. De senare var i undersökningen mycket tydliga med att de inte överprövar antagningsbeslutet, utan att det mest handlar om att de ibland har anledning att misstänka att det inte är rätt person som kommer på intervju. Det är deras kännedom om det aktuella landet som kan leda fram till sådana misstankar. Skillnader mellan de sökandes språkkunskaper enligt de intyg de visar upp och hur de faktiskt behärskar språket vid intervju på utlandsmyndigheten kan vara ett exempel.

Einar Lauritzen menade att lärosätena behöver en tydligare ingång till utlandsmyndigheterna, på samma sätt som de redan har till Migrationsverket. Han påpekade också att det är svårt att pröva de sökandes språkkunskaper utöver de intyg som förevisas, eftersom sökande från andra länder inte får särbehandlas i förhållande till inhemska studenter.

Den viktigaste uppmaningen i rapporten är enligt *Camilla Ifvarsson* riktad till regeringen, och gäller att man ska utveckla befintliga rutiner för att lösa de identifierade problemen med uppehållstillstånd för studier.

Länk till rapporten:

http://www.riksrevisionen.se/templib/pages/OpenDocument_556.aspx?documentid=7136

Se också PowerPoint-presentation på Forums hemsida.

3. Uppdrag till VHS och lärosätena att förbereda avgiftsuttag

Pierre Bastin berättade att arbetet med uppdraget från regeringen att förbereda avgiftsuttag har påbörjats. Uppdraget berör bara anmälningsavgifter men då flera rutiner troligen kommer att bli gemensamma för anmälnings- och studieavgifter håller VHS nära kontakter med SUHF:s grupp för studieavgifter. Som exempel kan nämnas att rutinen för att bestämma avgiftsskyldighet vid anmälningsstillfället också gäller för att fastställa studieavgift. I uppdraget finns inget skrivet om själva antagningssystemet eller om Ladok-systemet utan det får hanteras av lärosätena litet längre fram i processen. Anmälningsavgifter skall kunna tas ut för studier som påbörjas fr.o.m. hösten 2011. Det arbete som VHS och lärosätena bedriver ska vara slutfört 2010-11-01. I projektet har man skapat ett nätverk där bl.a. Svenska institutet, Migrationsverket, studievägledare m.fl. ingår för att säkerställa att alla relevanta erfarenheter tas till vara. SUHF har anvisat en referensgrupp för projektet.

I arbetet ingår flera arbetsgrupper, bl.a. en som ansvarar för betalningssystemet. Avgifterna skall gälla per termin. Huvudprincipen kommer att vara att en ansökan inte hanteras förrän anmälningsavgiften är inbetald, dvs. förutsatt att den sökande av VHS bedöms tillhöra den grupp som ska betala avgift. I enstaka fall kan studenter bli tvungna att betala mer än en avgift. Detta gäller vid samtidig ansökan till lärosäte som är anslutet till NyA och till ett icke anslutet lärosäte. Det kommer dock att vara ovanligt.

Det blir mycket viktigt att rutinerna för att fastställa betalningsskyldighet är säkra eftersom det kommer att leda till att studenten förutom anmälningsavgift får betala studieavgift första terminen. Det kommer att handla om relativt stora summor, t.ex. kan studieavgifterna bli över 50 000 kronor per termin. Bedömningen är nu att för att göra systemet administrativt hanterligt måste det bli frågan om kortbetalning för anmälningsavgiften. Det är i sig problematiskt när det gäller vissa länder, inte minst därför att det på vissa håll cirkulerar många falska kort.

Pierre berättade också att ansökningstrycket är lika högt som förra året, men att färre lämnar in begärda kompletteringar. I dessa fall sker ingen fortsatt hantering av ärendet av VHS.

Diskussion och kommentarer

På en fråga om vilken inverkan förordningen om penningtvätt kan komma att få menade *Pierre Bastin* att anmälningsavgiften är så låg så där förutser man inga problem. Däremot kan det bli problem med de betydligt högre studieavgifterna. Bland övriga frågor togs önskemål om s.k. rullande antagning eller individanpassad antagning upp. *Einar Lauritzen* konstaterade att sådana ordningar troligen kommer i konflikt med reglerna om likabehandling av studenter. Helt nya typer av problem uppstår också, t.ex. frågan om huruvida betalande studenter kommer att behöva behandlas annorlunda än icke betalande studenter i andra sammanhang, t.ex. när det gäller service av olika slag. Och vad gäller i detta avseende för dem som har respektive inte har stipendier? Ett annat exempel är hur man ska hantera situationen när en student som söker till tre lärosäten, blir antagen på det alternativ där han/hon helst vill studera, men erbjuds stipendium för det alternativ som han/hon prioriterar lägst. Risken för att studenten ser sig tvingad att välja det alternativ som ger stipendium.

Bengt Karlsson informerade om att SUHF har tillsatt en egen arbetsgrupp, med representation från olika nätverk, för diskussioner om konsekvenserna av införandet av avgifter. Agneta Stark är ordförande och flera andra ledamöter i Forum ingår.

Se också PowerPoint-presentation på Forums hemsida.

4. Utländska doktorander i svensk forskarutbildning

Helen Dryler berättade om resultatet av det projekt som Högskoleverket har bedrivit för att kunna beskriva utländska doktorander i Sverige. Med utländsk doktorand menas de som är födda utomlands och kommit till Sverige högst två år innan man påbörjat doktorandstudierna. För att beskriva denna grupp, har man utnyttjat registerdata från SCB och gjort en enkät till lärosätena.

Av dem som var nybörjare som doktorander år 2001 var 20 procent utländska doktorander. Andelen var ungefär densamma fram till 2004, varefter den ökade. År 2008 var motsvarande andel 33 procent. Inom teknikvetenskap var andelen utländska doktorandnybörjare särskilt hög, 51 procent år 2008. En tydlig trend är att det bland doktorandnybörjarna finns alltfler asiater, medan européernas andel minskar.

Rekrytering av utländska doktorander bygger ofta på information på webben och användning av e-postlistor. Enligt lärosätena är det också vanligt att utländska studenter som läst ett magister- eller masterprogram rekryteras. När det gäller finansiering så är andelen utländska doktorandnybörjare som får sin försörjning via stipendier 25 procent, att jämföra med 6 procent bland inhemska doktorander.

Genomströmningen av utländska doktorander är god. Efter fem år har 55 procent avlagt doktorsexamen, att jämföra med 34 procent av de inhemska. Det är dock skillnader mellan ämnesområdena och räknar man dessutom bort föräldraledighet m.m. är skillnaderna betydligt mindre. De inhemska doktoranderna undervisar också oftare än de utländska under sin doktorandtid. Det kan handla om ca 20 procent. Efter disputationen är 44 procent av de utländska doktorerna kvar i Sverige och 43 procent har emigrerat, 12 procent går inte att spåra.

Diskussion och kommentarer

Agneta Stark berättade att KTH räknar med att tappa nästan alla sina utländska nybörjardoktorander, eftersom de nästan uteslutande rekryterar bland sina magisterstudenter. Åtminstone en halvering förväntar man sig generellt sett bland lärosätena, med en större nedgång bland de tekniska ämnena. Helt avgörande kommer storleken på de nya stipendieprogrammen att vara. Många tekniska utbildningar löper en uppenbar risk att läggas ned eftersom andelen utländska studenter är stor. Det betyder i sin tur stor risk för att det blir svårt att rekrytera kvalificerade doktorander.

Länk till rapporten:

<http://www.hsv.se/download/18.1dbd1f9a120d72e05717ffe3074/0914R.pdf>

Se också PowerPoint-presentation på Forums hemsida.

5. Ny omgång av programmet Erasmus Mundus

Anders Ahlstrand informerade om EU-programmet Erasmus Mundus. Detta program administreras av Internationella programkontoret (IPK) sedan 2009 men beslut om vilka ansökningar om stöd som ska få finansiering sköts av EU-kommissionen. Internationella programkontoret svarar tillsammans med Högskoleverket endast för kontroll av att det är behöriga lärosäten som ansöker om att få arrangera programmen.

Ett viktigt syfte med programmet är att främja samarbete mellan lärosäten inom och utom Europa. Till andra syften hör att höja kvalitén på europeiska utbildningar, och stimulera utveckling av spetsutbildningar inom Europa.

Programmet består av flera delar: 1) utveckling av gemensamma master- och forskarutbildningsprogram, 2) mobilitet, dvs. möjlighet för lärare och studenter att delta i utbildningar på grund- och masternivå och 3) projekt för att främja Europeisk högre utbildning. De gemensamma masterprogrammen skall involvera minst tre olika europeiska lärosäten. Examen i programmet skall vara dubbel eller gemensam.

Hittills har 133 masterprogram har fått medel sedan starten 2004. I 39 av dessa är det svenskt deltagande. Av de 39 är i sin tur 8 koordinerade av ett svenskt lärosäte. En ny omgång av programmet, där forskarutbildningsprogram ingår, startade 2010. Hittills har 13 sådana program kommit igång. Av dessa har 4 svensk medverkan. Icke-europeiska lärosäten kan sedan några år vara fullvärdiga partners i Erasmus Mundus-program .

Framtida avgifter kommer att påverkar Erasmus Mundus. Om de kommande svenska avgifterna ska täcka alla kostnader, men man tillämpar andra principer i några av de andra partnerländerna, är det ett problem . Det finns också en klar risk att stipendierna inom Erasmus Mundus inte täcker hela de svenska studieavgifterna. Hur ska då mellanskillnaden täckas? IPK har fortlöpande kontakter med Utbildningsdepartementet i frågan inför avgiftspropositionen. Flera stora svenska lärosäten har jobbat hårt med Erasmus Mundus för att kunna ha stipendier att erbjuda när studieavgifterna väl införs i Sverige. Några lärosäten har också skickat en skrivelse till departementet om förväntade problem. Ett annat problem inom programmet är att avgifter för europeiska studenter är vanligt. Sådana tas ut i t.ex. Holland och England. Hur ska svenska lärosäten hantera det i partnerskapet?

Diskussion och kommentarer

Frågan ställdes hur det svenska deltagandet i Erasmus Mundus skulle kunna bli ännu större. *Agneta Stark*, som är ledamot i den kommitté inom EU som beslutar om vilka program som ska godkännas, berättade att de ansökningar som kommer från KTH är genomarbetade och generellt sett mycket bra. Många andra ansökningar lämnar mycket i övrigt att önska. En väg att gå för att öka det svenska deltagandet skulle kanske kunna vara att ta fram en manual för hur ansökningar kan utformas och hur problem som identifierats kan lösas.

Se också PowerPoint-presentation på Forums hemsida.

6. Korta rapporter

a. Bankkonton och ID-handlingar för gäststudenter

Lennart Ståhle hänvisade till det underlag som skickats ut före mötet. Av detta framgår att det finns möjligheter att lösa de problem som har beskrivits. Som ett

komplement delades även Nordeas rutiner för hantering av bankkonton till utländska studenter ut. Lennart konstaterade att de senare rutinerna har stora likheter med det tidigare utskickade dokumentet. Viktigt i sammanhanget är att lärosätena tar reda på vad som gäller lokalt, alltså på de banker som finns där lärosätet finns. En viktig slutsats från utredningen är att det inte bör vara något större problem att få id-kort och bankkonton för utländska studenter, i de fall studenten ska vara i Sverige minst ett år från det att de anmäler sin inresa till Sverige. Det är dock viktigt att studierna anges pågå minst denna tid. Skatteverket kan nämligen vara mycket strikt ifråga om gränsen (se vidare under punkt 7).

Det i förväg utdelade underlaget nås via följande länk:

http://www.hsv.se/download/18.7ff2bb61126fb3b587b7ffe28/Bankkonto_och_ID.pdf

b. Gemensamt marknadsföringsarbete

Niklas Tranaeus informerade om det arbete med marknadsföring av svensk högre utbildning utomlands som bedrivs inom ramen för projektet Study Destination Sweden. Projektet drivs i samarbete med f.n. 29 lärosäten. Syftet med projektet är att skapa en gemensam plattform för att marknadsföra Sverige som studiedestination. En viktig del i detta arbete är att identifiera hinder för rekrytering.

Varje lärosäte har utsett en representant till en styrgrupp. De arbetsgrupper som gör det praktiska arbetet och alla arbetsgrupper leds av en lärosätesrepresentant. Ett marknadsföringsbudskap om Sverige som studiedestination togs fram 2009 och det ska utgöra plattform för arbetet inom projektet under 2010. Införandet av studieavgifter i Danmark och Nederländerna har studerats och lärdomar från de länderna kommer att integreras i projektets arbete.

I mitten av februari träffas styrgruppen för projektet. Då ska man bl.a. besluta om huruvida ett planerat pilotprojekt om användning av agenter för rekrytering av studenter från andra länder ska dras igång. Då ska också en marknadsföringsstudie om Sveriges position på utbildningsmarknaden redovisas.

Se också PowerPoint-presentation på Forums hemsida.

c. Arbetet med proposition om studieavgifter

Mikaela Staaf konstaterade att propositionen är i det närmaste klar, men att den ändå inte kunde läggas fram som planerat den 28 januari. Den 23 mars är sista datum att förelägga riksdagen propositionen, om studieavgifterna skall kunna införas från hösten 2011.

7. Frågor som bör behandlas under kommande möten i Forum

Gunnar Enequist gick igenom den lista över frågor som enligt deltagarna vid det allra första mötet borde behandlas i Forum för internationalisering. Flera av dessa frågor har redan behandlats och några andra är inplanerade. Medlemmarna kom överens om att ta upp listan över aktuella frågor igen vid nästa möte, för att planera höstens arbete.

Diskussion och kommentarer

Lennart Ståhle konstaterade att nästa möte framförallt kommer att behandla propositionen om studieavgifter. Då finns också anledning att återkomma till det uppdrag som VHS och lärosätena har ifråga om anmälningsavgifter.

Lennart föreslog att, med anledning av Riksrevisionens föredragning, ska en mindre arbetsgrupp se över hur samarbetet mellan utlandsmyndigheterna, migrationsverket och lärosätena kan utvecklas ytterligare. När det arbetet är slutfört ska det redovisas i Forum. Ledamöterna stödde förslaget. Lennart kommer att inbjuda berörda parter.

I diskussionen visade det sig att Migrationsverket och Skatteverket förefaller ha olika syn på hur lång tid besluten om de utländska studenternas vistelse i Sverige avser, trots att man under år 2008 hade en dialog angående de tillståndstider som anges i Migrationsverkets beslut. Lennart föreslog att frågan ska tas upp på nästa Forum. Medlemmarna stödde detta förslag, men menade också att Skatteverket kanske borde bjudas in till Forum. Det kan ske genom adjungering när specifika frågor av relevans för dem är på dagordningen.

Den pilotstudie som Niklas nämnde i sin rapport från Study Destination Sweden hör också till det som kan vara aktuellt att ta upp vid nästa möte

8. Övriga frågor

Anita Engström tog upp en särskild aspekt på gemensamma program. Frågan gäller hur den sökande lämpligen bör dokumentera att det är fråga om studier inom ramen för ett gemensamt utbildningsprogram, när han eller hon ansöker om uppehållstillstånd. Hon undrar därför om de studenter som i fortsättningen inte behöver något antagningsbevis kommer att få någon form av bekräftelsebrev från det svenska lärosätet angående studieplatsen. Ett exempel på sådana situationer är när studenter kommer för att läsa en kurs i Sverige som en del av ett Erasmus Mundus-program. Frågan är hur Migrationsverket ska få kunskap om att sådana studenter är på väg in. Studenterna kan komma att behöva någon form av intyg om hur lång tid de kommer att tillbringa i Sverige för att studera, utan att något an-

tagningsbevis föreligger. Migrationsverket kommer troligen att behöva något dokument från det svenska lärosätet som visar att det står en studieplats till den sökandens förfogande för en angiven period och inom ramen för utbildningssamarbetet ifråga

9. Avslutning

Lennart Ståhle tackade deltagarna för dagens möte och berättade att svaren på den fråga som ställdes i samband med inbjudan visar att nästa möte inom Forum för internationalisering blir måndag den 24 maj, kl. 13.00–16.15. Lokal kommer att anges i dagordning som går ut några veckor innan mötet.